

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. II. Seditionem grauißimum malum esse.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

POLITICORVM

LIBER NONVS.

DE

INTERNIS REI- PUBLICÆ MA- LIS.

CAPVT I.

*Damna Rerumpublicarum multa, & graviora
esse, & quæ ad Politicum præcipue
pertineant.*

QVEMADMODVM IN HV-
mano corpore tot sunt mor-
borum cohortes, quot artus,
& membra; ita quoq; in ma-
gno Reipublicæ, Regnorum-
que systemate innumera sunt
calamitatum, pereundi-que spe-
cies, integras aliquando natio-
nes pestilentia depopulatur, quemadmodum Galli
tempore illa, quæ totum orbem obiuit. Pestem ante-
cedere, aut sequi famēs soler, quæ ipsa quandoque
gentium reliquias depascitur. Solum ipsum peccatis
hominum irritatur, & concutitur, anno CHRISTI
366. totus fere orbis terræ motu violatus est. His ad-
de diluvia, incendiaque, & quicquid alicui obtrigit
mali, quod omnibus iure timeatur. Quædam ab in-
ualidis euerse sunt vrbes. Plin. l. 8. c. 29. Nec minus clara
documenta exitiis sunt etiam ex contemendis animalibus. M.
Varro. author est, à cuniculis suffosum in Hispania oppidum, à
ratibus in Thessalia: ab rana civitatem in Gallia pulsam, ab lo-
castis in Africa: ex Gyro Cycladum Insula incolæ à muribus
fugatos: in Italia Amyclas à serpentibus deletas. Citra Cyna-
molgos Aethiopas late deserta regio est, à scorpionibus & solpu-
gis gente sublata: & à scolopendris abactos Trarienses author
est Theophrastus. Horum malorum gravitatem quam-
vis sapiens Princeps, industria, humanitate, liberali-
tate temperare, ac levare possit, non tamen ad Poli-
ticos considerationem veniunt, cum aucti, guber-
narique nulla ratione nisi precibus, & emendatione
motum valeant.

§. 2. Cæterum damna Reipu. circa quæ prudentia
Principis versatur, duplicia sunt; vel enim ex ipsa ci-
vitate nascuntur, & in visceribus hærent, ut in homi-
ne febris, ut hydrops, ut pestis. Vel aliunde inferun-
tur, ut grando, fulmen, sagittæ. Interna mala sunt o-
dia, contemptus, factiones, proditioes, seditiones,
rebelliones. Externa, bellum. Quanquam autem ex
illis quæ docui discordiarum causa, & seditionum
anteverti, atque excludi possint, visum est tamen sin-
gularibus libris disputare de seditione & bello, ne
quicquam, quod ad perfectam Reipublicæ gu-
bernationem pertinet, deesse
videatur.

CAPVT II.

Seditionem gravissimum malum esse.

§. 1. SEDITIONEM quasi seitionem, seu secessionem
dicimus, cum pars reipublicæ contra partem, *Seditio gra-
ut contra Principem insurgit: Græci σίσυρα appellant. ue malum
Grande malum, belloque calamitosius. Vnius enim quia ma-
corporis membra, quæ nisi consensu salva esse non gniam cau-
possunt, inter se colliduntur, mutuoque pressu sese sam habere
interimunt. Maiora sane in seditione scelera, quam videtur.
bello committuntur. Itaque omnium sapientium iudicio nihil est bello civili detestabilius, cuius causæ
variae sunt; sed illa præcipua, quod odia civilia sunt Odiorum
acerrima; magnis enim agitata causis videntur, & civilium a-
cui inualuere à furore parum absunt; palam sane trocitas.
furere dicimus eos, qui in sua membra sæviunt. Itaq; cognatae acies, cum in partibus sunt fratres, & paren-
tes, infestius concurrunt. Hinc odiorum ardentissi-
ma fuisse fraterna etiam fabulæ tradiderunt, hinc cœ-
næ Thyestæ, & Thebanorum rogorum in contraria
tendentes fumi, hinc Turcicorum fratrum iam quasi
ex lege mortes. Cum hoste externo de libertate,
de gloria, de opibus certatur, cum ciue de vita. Con-
sultatur historiæ Romanæ vetustas, hostes victos in
vrbem receperunt, sub iugum miserunt, in servitu-
tem venderunt, & cum sævierunt, securi aut gla-
dio percusserunt; at in civili bello lucro deputabat
victus, si sine tormentis & contumelijs mori liceret.
Hostium ducibus regibusque sæpenumero peperce-
runt, suos imperatores excruciatos occiderunt, mör-
tuos omni ludibriorum genere diuexarunt. Nullum
quod memini exemplum horribilius mundo dedit
furor civilis eo, quod in Andronico. Describit histo-
riam Nicetas l. 1. Itaque in Anemæ castellum (Andronicus
captus) duabus grauib; catenis cum ferreis seris superbo col-
lo iniectis, & compedibus oneratus, ut captivos tractari moris
est, coniecitur, eoque habitu ad Isaacium perducto contumelio-
sis verbis insultatur, alape impinguntur, nares pulsan-
tur, barbæ velluntur, dentes excutuntur, capilli euelluntur, publice om-
nibus ludibrio expositus, etiam à mulieribus pugnis caditur, iis
præsertim quarum maritos aut occiderat, aut excecaverat.
Deinde præcisa dextra in idem castellum reducit sine cibo, si-
ne potu, sine villo cuiusquam officio. post aliquot dies altero oculo
effuso, scabioso camelo impositus, per forum triumphi specie
traducitur, calua glabra instar aride quercus, & obo nudiore,
& breui tunica rectus, spectaculum miserabile, quod riuos
lacrymarum elicere queat: ex oculis non inhumanis. Sed soli-
dissimi & petulantissimi vrbis incolæ, præsertim sartores, co-
rarii, opifices, & circumforanea sordidaque turba, muscarum
instar*

*Civilia o-
dia huma-
nitatis tur-
biant.*

*Fortune
turba fuit
non Princi-
pis.*

instar verno tempore, ad multas, & pingua cymbia conuolantium, nulla ratione habita, quod is nudius tertius Imperator, regio diademate ornatus, ab omnibus laudatus, celebratus, adoratus esset, quodque sanctissimo iure iurando fidem, & beneuolentiam suam erga illum testati essent, esset atque animis sine ulla ratione ruentes, nihil mali praetermiserunt, quo Andronicum per nefas non afficerent. Alii clauis in caput eius impegnerunt, alii stercore naues eius sedarunt, alii spongas excrementis hominum & pecudum foedatas in faciem eius expresserunt, alii verbis obscenis parentes eius infectati sunt. Erat & qui verubus latera eius pungerent, impudentiores quidam lapidibus coniectis rabidum canem eum appellabant. Scortum quoddam impudens ollam feruenti aqua plenam de culinarapiam in faciem eius effudit. Nemo denique erat quin malefaceret Andronico. Ita ignominiose in theatrum ridiculo triumpho perductum, ac misero illo Camelo detractum iuxta duas columellas quibus superne lapis incumbit prope aneam lupam & hyenam, qua inflexis cervicibus quasi altera in alteram impetum factura, concitata astant, pedibus suspendunt fune alligatis. Tot mala perpeffus, & alia excenta, quae praetermissimus, tamen generoso adhuc animo illata mala tolerabat, ac mente integra ad affluentem turbam, & iacentem conuersus, nihil dicebat aliud, nisi, Domine miserere: & quid calamum contrarium infringitis? Caterum dementissima populi turba, ne tunc quidem afflictissimo pepercit Andronico, postquam pedibus suspensus fuit, sed direpta vincula, virilia eius vexauit, & quidam homo nefarius longum enssem per fauces eius usque ad intestina adegit. Duo vero latini generis, enses, ambabus amplexu manibus in nates eius adegerunt, ut periculum facerent vter esset acutior, ictus dexteritate gloriati. Post tot arumnas & clades egre vitam abrupti, dextera cum dolore ad os adnota, ut multi putarent, cum calidum ex ea sanguinem, ob recentem plagam adhuc defillantem, exfugere.

Crudelia
militum
iudicia.

§. 2. Quin & illud ciuiliu bellorum crudelitatem multis modis ostendit, quod omnia victis solatia auferuntur, metu, odioque victoris; in bellis externis crudelitatis aciem obtundit utilitas seruitutis; malunt enim ex hostibus habere seruos, agrorum cultores, operumque obnoxios curatores, quam calcare cadauera: itaque quibus misericordia non indulget vitam, eos auaritia seruando seruos facit: bella ciuilia seruitutem nesciunt. Perfas & Getas ad Cyathos statuunt, Aethiops faciunt Atrienfes, Alemanique equites currum anteambulant, ciuis capti nullum censetur officium, sola morte securum reddit victorem. Ne hostibus quidem peregre venditur, quia quamdiu viuit, non creditur quieturus. Hinc Marius ciuili sanguine cruentus, hinc vindicta Syllana, quae perniciosior fuit, quam si scelera impunita relinquerentur. Luc. 1.2.

Barbarus
seruitute,
ciuis morte
luit.

Ira ciuilis
nec legem,
nec modum
nouit.

Excessit medicina modum, nimiumque secuta est,
Qua duxere manus: periire nocentes;
Sed cum iam soli possent superesse nocentes.
Tunc data libertas odus, resolutaque legum
Frenis ira ruit.

Ciuile bellum
irreconciliabile.

§. 3. Nobilitati & virtuti parcere saepe hostes solent; Causa duplex; vel enim miserantur rerum humanarum communem sortem, eosque quos a summa fortuna ad infimam recidisse intelligunt, mitius habendos arbitrantur. Nabuchodonosor quidem victos reges mela suae adhibuit, captiuorum nobilium filios Daniele & socios ad honores prouexit. Alexander Porum victum regnare iussit; Darij filias matremque; consolatus non inferius sua dignitate matrimonium sperare iussit. Romani quas gentes bello infestissimas habuerunt, easdem deinde focios fidelissimos experti sunt. Sen. 1. 11. de ira. cap. 34. hac re ad vincendam iram hortatur, sed in hoste valere solet, non in ciue. Quos populus Romanus fidioliores habet socios, quam quos habuit pertinacissimos hostes: quod hodie esset imperium, nisi salubris prouidentia victos permiscuisset victoribus! Irascitur aliquis? tu contra beneficiis prouoca. cadit sta-

tim simulas, ab altera parte deserta. nisi par, non pugnat; si vir inque certabitur, ille est melior, qui prior pedem retulit: videtur est qui vicit. percussit te, recede. referendo enim, & occasionem sepius ferendae dabis, & excoactionem. non poteris reuelli, cum voles. Nunquid velis quicquam tam grauius hostem ferire, ut relinquat manum in vulnere, & se ab ictu reuocare non possit? atqui tale ira telum est, vix retrahitur. Altera causa est, quod virtutem hostium multi reueriti, vitam donarunt illis, a quibus maximas clades acceperunt. Ciuiliu bellorum rabies his bonis accenditur, nemo inimicior nobilibus, & diuitibus censetur, quam victus ciuis: illis proscriptio praecipue intenditur, diuitiae ad caedem ciuium incitamento sunt. Virtutem in seditione tanquam veneficia persequuntur. Catulos, Cicerones, Antonios, Catones seditione persequitur; Clodij & Curiones securitate fruuntur. Causa vero est, quod vbi inimicitiae, odiaque animum occupant, vbi mutuis damnis mentes exasperatae sunt, nihil facile creditur, diciturque, nisi quod ad augendas inimicitias efficax est: quos enim ciues inimicos suos putant, etiam iniuriosos, ideoque iniquos & impios arbitrantur, cum hac opinione iungitur altera, nempe nullam esse pestem efficacior ad nocendum, quam sit familiaris inimicus; itaque quicquid in ciue bonum apparet, instrumentum ad nocendum sibi esse suspicantur.

In bello ex-
tero virtus,
in ciuili vi-
tia hono-
rantur.

§. 4. Disciplina militaris pessum datur; quippe in Bellum ci-
vtraque acie noti, confanguinei, praemia corruptela, uile omnem
fraus vtrique impunita. Ciuium & rusticorum fides
in omni genere contractuum fluxa: si enim soluere
aes alienum non libeat, si negare depositum, in ad-
uersa castra migrabit, vbi securus erit. Causa tanti
mali est, quia militem regere, victoriam temperare
duces nequeunt, obnoxij terrore cuique, ita can-
nunt Caesareni milites.

— Rheni mihi Caesar in vndis

Dux erat, hic focus, facinus quos inquinat, aequat.
Augusti miles C. Antonius non audiebat, postquam Victoriaci-
senatum contempsit. Parendum est illis per quos vi-
cit. Caesar a me pecuniam? cur potius quam ego ab illo: an-
le sine me vicit: at ne potuit quidem. Ego ad illum belli ciuilis
causam attuli: ego luges perniciosas rogavi: ego arma contra
consules imperatoresque populi Roman. contra senatum popu-
lumque Rom. contra Deos patrios, ara que & focos, contra pa-
triam tuli: num sibi soli vicit? quorum facinus est commune,
cur non sit eorum praeda communis? ius postulat. Augustus
Antonio Ciceronem, Antonius Augusto auunculum
donare coactus est, quia alter sine altero non vicit.
Quin & Lepidus Triumuirore postremus fratrem
Liuium hostibus donauit. Solimanus in ciuili bel-
lo filiorum, alterius qui profugerat mortem pretio e-
mit, cum vitam pecunia emere tantum imperatorem
vix decuisset. Neque mirum si suos donare, contra om-
nes affectus, parentum, filiorum, fratrum seditione for-
tis est. Huc spectat illa nobilis de duobus inimicis fa-
bula, quorum alter in prora, alter in puppi sedebat,
cumque ob tempestatem nauis conuelleretur, intel-
lecto ex nauarcho proram primo mergendam, gau-
debat ille qui in puppi condebatur, quod intentum
inimici conspecturus esset.

§. 5. Denique finis bellorum & seditionum est exitium per tyrannidem, vel externum hostem. Nulla pene tam parua natio est, quae ab hoste vincatur, nisi tumultu & factionibus seipsam atterat. Exemplis prudentis imperatoris aiunt, discordiam hostium inprimis exoptet. Nec seditione bellatores euadunt, quae resere tumultum auctores fessellit: qui enim conciliandae seditioni acerrimus est, bello est inutilis. Pugnare pauci, conspireare quilibet potest. In contentione timidissimus praetulerit, in praelio fortis. Atque haec causa est, cur seditione, cum datum est initium, celeritate creseat;

Prudentis
imperatoris
aiunt, dis-
cordiam ho-
stium cura-
re.

Seditiosi
non sunt
fortes.

Pax bello
civili finito
laetatur.

crescat; quia ab vilissimis & nequissimis hominibus intenduntur lites, cum autem adest verus hostis, cuncti diffugiunt. Quod si externo hoste vires attrita non absumuntur, victoria civilis tamen finito iam bello viuentibus inimicitis crudelius grassatur. Cum Mariani non modo victoriam, sed etiam salutem desperarent, cuncta suis alienisque caedibus impleuerunt. Urbem deinde Sylla (inquit Augustinus libro tertio de ciuitate capite vigesimo octauo.) Vindex intravit, qui in via publica, non iam bello, sed ipsa pace saeuiente, septem milia pedum undecunquē inermia, non pugnando, sed iubendo prostrauerat. In urbe autem tota quem vellet, Syllanus quisque ferebat. Vnde tot funera numerari omnino non poterant, donec Sylla fugeretur; sinendos esse aliquos viuere, vrescent quibus possent imperare, qui vicerant. Tunc iam cohibita quae hac atque hac passim furibunda ferebatur licentia ingulandi, tabula illa cum magna gratulatione posita est, quae hominum ex utroque ordine splendore, equestris scilicet atque senatorio, occidendorum ac proscribendorum ad duo milia continebat: contristabat numerus, sed consolabatur modus. Nec quia tot cadebant, tantum erat mæoris quantum latitæ, quæ ceteri non timebant. Sed in quibusdam eorum qui mori iusserant, etiam ipsa licet crudelis caterorum securitas, genera mortium exquisita conueniunt. Quendam enim sine ferro laniantium manus diripuerunt: immanius homines hominem viuum, quam bestie solent disceptare, cadauer abiectum. Alius oculis effosis, & particulatim membris amputatis, in tantis cruciatibus diu viuere, vel potius diu mori coactus est. Subhastata sunt etiam tanquam villæ quadam nobiles ciuitates. Vna vero velut vnus reus duci inberetur, sic tota iussa est trucidari. Hæc facta sunt in pace post bellum, non ut accelleretur obtinenda victoria, sed ne contemneretur obtenta. Pax cum bello de crudelitate certauit, & vicit. Illud enim prostravit armatos, ista nudatos. Bellum erat, ut qui ferebatur, si posset, feriret; pax autem, non ut qui euaserat, viueret, sed ut moriens non repugnet. Magnum itaque malum est seditio, & quod dolendum etiam frequens, & visitatum.

CAPVT III.

Seditiones esse frequentissimas

Quicunq;
punitur se-
ruitus in-
feriam ac-
cusat.

§. I. TAM graue malum etiam frequens est. Causa est, quia querulum est genus humanum, & quia facile pessimo cuique est murmurare. Populum Israël ex Aegypto, de fornace ferrea, de domo seruitutis DEVS eduxit, per tot & tanta miracula, ut Pharaon ipse obstupesceret, & tamen intra spatium mensem quindecim decies contra DEVM seditionem mouit. Numerorum decimo quarto, vigesimo secundo. Attamen omnes homines qui viderunt maiestatem meam, & signa quæ feci in Aegypto, & in solitudine, & tentauerunt me iam per decem vices, nec obediunt voci meæ, & cetera. Mirum videri posset, vel vnam seditionem esse potuisse. Nulla erat Magistratus iniuria, Tu scis, inquit Moses, quod ne a sellum quidem cuiusquam acceperim, nulla indigentia, vestes non atterebantur, quotidianum erat manna miraculum, mare rubrum cesserat, hostesque hauserat; aqua in dulcedinem versa, nouæ productæ, inter hæc admiranda contra DEVM murmurant, Moysen ducem, & Aaronem persequuntur, non beneficiis mitigati, non plagis terri. DEO teste quadraginta annorum fuit illa seditio. Hodie si vocem DOMINI audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacer-

Populus ele-
ctus annos
quadragin-
ta marmu-
rai.

batione secundum diem tentationis in deserto; ubi tentauerunt me Patres vestri, probauerunt, & viderunt opera mea, quadraginta annis proximus fui generationi huic, & dixi; semper hi errant corde, ipsi vero non cognouerunt vias meas. Illa igitur a DEO dilecta & electa Respublica, populus ille, cui benedixit DOMINVS in ipsa sua liberatione, in exitu de Aegypto, de populo Barbaro, in ipsa pompa & translatione triumphali, præsentem DEO decies seditionem intra quindecim menses mouit, & crebrius per annos quadraginta. Quid de gentium populis iudicabimus: Fuere & illis sui tumultus & exitia. Atque ut ne longe à Palæstina recedam, eo ipso tempore, quo filii Israël in deserto errarunt, finitimi reges inter se bella gesserunt, Sehon Amorrhæus regnum Moabitarum obtinuit ab Arnon vsque Ieriboc. Chananæorum reges quorum possessio Israëlitis assignata fuerat, inter se concurrebant, ut iam fractis viribus electo populo obicerentur. Si enim Adonibezec septuaginta reges subegerat, qui sub mensa cuius amputatis manuum & pedum extremis micæ colligebant, quis dubitare potest reges eos plurimos cognatos fuisse, cum in medio Chananæorum habitaret? Quis etiam dubitare potest, reges illos bello & seditione victos, & intereptione multorum? cum vero post mortem Josue ea contingeret clades crudelissimo tyranno, omnino constat eo tempore, quo Israëlita sub Moysæ & Josue fuerunt, tanta bella in Palæstina iam peritura fuisse. Vide lib. Jud. capite primo, sexto. Nunc quoque dum ista scribo ante fores Turcorum depugnant Christiani. Ne vniquam negare possint se perire velle.

Chananæi
inter se bel-
la gesserunt
civilia.

Etiam im-
minente pe-
riculo tu-
multuantur.

§. 2. Porro ex vna eademque potentissima & notissima Republica Romana, si insigniores seditiones collegere, exemplum humanæ malitiæ, quæ nec imperium, nec libertatem ferre potest, clarissimum demonstrauero, omnibusque regibus insignis documentum dederò, ut sint ad sedandas discordias, tollendosq; tumultus egregie cauti, instructique. Contentiones igitur dimicationesq; vnius urbis in se diuisæ perpendamus, atque ut ab exordio omnia grauiora accersamus

Summa ar-
ticipis se-
ditiones ca-
uere.

Romanum
imperium
domi fragi-
le ob sedi-
tiones.

Fraterno primi maderunt sanguine muri.

Hac indole ciuitas adoleuit, quam illi fratrum ingenia indiderunt. Nec Romuli felicius exitus, Patrum manib; discipulum, aiunt, ob asperius ingenium, plebs credidit, & Patribus insensa fuit. Contentio deinde inter veteres Romanos, & Sabinos fuit, quam ex factione reges eligerentur, eaque annum perdurauit, quo & interregnum fuit, donec plebs indignata fremeret: Multiplicatam seruitutem, centum pro vno dominos Regno & insatos. verba Liuii sunt. nec vltra regem nisi ab ipsis creatum videbantur passuri, cum sensissent ea moueri Patres, offerendum vltro rati, quod amissuri erant, ita gratiam ineunt, &c. Seditio itaque tum inchoata fuit, sed prudentia patrum discussa est. Numæ imperio nulla seditio memoratur, Tullo regnante Fidenæ colonia Romana defecit. Metius Suffetius prodicionem molitus est. nec quæta, nec turbulenta deinde pleraque fuerunt vsque ad Tarquinium, qui sollicitato senatu Seruium socerum regno expulit & occidit. Nam & Tarquinium Priscum filii Ancæ occidi curarunt, licet fructum sceleris, hoc est regnum non obtinuerint. Quod populus nihil mouerit, causa erat immanis seruitus. & cum rem perpendo non felicius videtur fuisse eo tempore status Romanæ plebis, quam sub Pharaone fuerit, si quis populorum Israël in Aegypto, & inter bonos tamen reges à Liuiò, Floro, cæterisque numeratur. De illo Liuius. Maiore animo pacis operâ inchoata; quam quanta mole gesserat bellum: ut non quæsierit

Sub regib;
quis populi
status.